

AFG‘ONISTONDAGI LOKAL URUSH VA QUROLLI TO‘QNASHUVLARDA TEXNIK TA‘MINOTNI XUSUSIYATLARI

Kuzibayev Odiljon Tajibayevich

O‘R QK Akademiyasi katta o‘qituvchisi

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada Afg‘onistonda sobiq sovet qo‘shinlarining qo‘shilma va harbiy qismlari o‘tkazgan keng ko‘lamli jangovar harakatlarida texnik ta‘minot ishlari yoritilib o‘tilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Afg‘oniston, texnik, ta‘minot, moddiy, vosita, qurol, qo‘shin, aslaha, agregat, tiklash.*

***Аннотация.** В данной статье освещается работа по техническому обеспечению широкомасштабных боевых действий, проводимых соединениями и воинскими частями бывших советских войск в Афганистане.*

***Ключевые слова:** Афганистан, техника, снабжение, материалы, инструменты, оружие, войска, бронетехника, агрегаты, восстановление.*

***Annotation.** This article highlights the work on the technical support of large-scale military operations conducted by formations and military units of the former Soviet troops in Afghanistan.*

***Keywords:** Afghanistan, equipment, supplies, materials, tools, weapons, troops, armored vehicles, units, reconstruction.*

1979-1989 yillarda Afg‘onistonda SSSR Qurolli Kuchlari 40-armiyasining qo‘shilma va harbiy qismlarining keng ko‘lamli o‘tkazilgan jangovar harakati Shunday qilib 10 yildan bir oz kamroq davom yetgan **“E‘lon qilinmagan urush”** deb nom olgan urush natijasiga ko‘ra SSSR Qurolli Kuchlari 40-armiyasining tuzilmalari va bo‘linmalarining Afg‘oniston Respublikasidan to‘liq chiqarilishi bilan yakunlandi.

Afg‘onistonga kirib kelgan cheklangan sovet qo‘shinlarining gruppировkasiga ushbu davlatda jangovar harakatlarni olib borishi uchun yuqori texnik ta‘minot talab etildi. 40-armiyasining qo‘shilma va harbiy qismlarini kerakli ehtiyojlarini ta‘minlash uchun Afg‘onistonda moddiy-texnik bazani yaratishni talab etdi. Texnik ta‘minot Sovet Ittifoqidagi Afg‘onistonga yaqin davlatlarda yaratilib to‘g‘ridan-to‘g‘ri jangovar

harakatlar olib borilayotgan hududlarga tashildi. Moddiy vositalarni tashish jarayonini kuzatib borishda katta qiyinchiliklarga duch kelindi.

Biroq, texnik qo'llab-quvvatlash choralarining o'ziga xos mazmuni qo'shinlarning joylashuvi, harbiy harakatlari va qurolli kurash teatrining o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilandi. Texnik qo'llab-quvvatlashga qo'shinlarning turli miqyosdagi ko'plab garnizonlarda keng hududlarga tarqalishi jiddiy ta'sir ko'rsatdi.

Shunday qilib, ushbu maqolada Afg'oniston misolida harbiy harakatlar teatrida va qurolli to'qnashuvlarda Quruqlikdagi Qo'shinlarning Birlashgan Shtabi texnik ta'minot tizimlarining ishlash xususiyatlarini ko'rib chiqishni taklif etadi.

Qo'shinlarni raketalar va o'q-dorilar bilan ta'minlash

To'liq rejalashtirilgan jangovar harakatlarda qo'shinlar guruhini maksimal avtonomligiga muvofiq o'q-dorilar bilan ta'minlashning asosiy prinsiplaridan biri bu ta'minlash ikoniyatlarini yaratish hisoblanadi. Rejalashtiriladigan jangovar harakatlar davomiyligiga qarab qo'shinlar guruhlarini avtonomligini ta'minlash uchun kerakli miqdorda o'q-dorilar zahirasi yaratilib va jang mobaynida ularning sarfi belgilab beriladi.

Bazi bazida jangovar harakatlarning o'rtacha 5-10 kun davom etardi; armiya miqyosida o'tkazilgan harakatlar 10-20 kun davom etardi. O'q-dorilarni sarflanish darajasi yuqori darajada keskin o'zgarib borardi. Biz faqat har bir harakatning takrorlanmaydigan o'ziga xos xususiyatlarini gapirishimiz mumkin.

Statsionar omborlarni jangovar maydondan sezilarli masofada bo'lishini inobatga olib o'q-dorilar zahirasi bir qismini dvizionni moddiy ta'minot batalonini transportiga yuklab yetkazib borish uchun yuklanib qo'yilardi.

To'g'ridan-to'g'ri qo'shinlar guruhlaridan tashib kelingan o'q-dorilar zahiralari har doim ham butun harakatni, ayniqsa harakatning 10 kuni davomida uning to'liq avtonomligini ta'minlay olmaydi. Shuning uchun, jangovar harakatlarni o'q-dorilar bilan uzluksiz ta'minlash maqsadida, qo'shinlar guruhlarida tashkil etilgan qismlar va tuzilmalarning statsionar omborlarida yoki istalgan yordamchi omborlarda qo'shimcha o'q-dorilar zahiralari yaratiladi. Doimo jangovar harakatlarga qism va bo'linmalar to'liqsiz jangovar tarkibda kirmaganligi sababli qo'shimcha o'q-dorilar zahirasi yaratishni yengillashtiradi. Bu esa jangovar harakatlarga olib kirilayotgan barcha qurol-aslahalar uchun yuqori zahirani yaratishga imkon yaratdi. Ayrim hollarda bo'linmalarni jangovar olib borilayotgan hududlarga kirishga doimiy shay bo'lishni ta'minlash uchun o'q-dorilarni avtotransport vositalariga oldindan yuklash mashq qilini tajribada sinab ko'rildi.

Jangovar harakatlarda o'q-dorilar bilan uzluksiz ta'minlash maqsadida jang olib borilayotgan hududga qoidaga ko'ra yaqin joyda joylashgan polk yoki dviziya

bazasining omborlarida, aerodrom yaqinida qoidaga ko'ra alohida armiya artilleriya ombori yaratiladi.

Tog'li hududlarda zirhli guruhlaridan alohida vazifa bajarayotgan aralash motoo'qchi bo'linmalarini bir necha kun davomida o'q-dorilar bilan ta'minlashda katta qiyinchiliklarga duch kelindi. Imkoniyat boricha bo'linmalarga o'q-dorilarni yetkazib berish "yuqoridan pastga" tamoyiliga muvofiq - katta boshliqlikning kuch va vositalari orqali amalga oshiriladi. Texnikalarni harakatlanishiga qulay yo'llarga harakatlanib motoo'qchilarni piyodalanish joyiga qadar ikki-uchta piyodalar jangovar mashinasi yoki zirhli transportyorlarda o'q-dorilar zahiralari yetkazib berilgan. Bo'linmalarining piyodalanishiga qadar o'q-dorilarni yetkazib berishda zirhli guruhlarining texnikalaridan ham foydalanilgan. Transportlar yetib borolmaydigan hududlarga o'q-dorilarni yetkazib berishda vertolyotlar ishlatilgan. Faqatgina "yuqoridan pastga" sxema bo'yicha o'q-dorilarni yetkazib berish imkoniyati bo'lmagan taqdirda, ta'minot "o'ziga" sxemasi ostida amalga oshirildi. Ushbu holatda, bo'linmalarga jangovar mashinalar va moddiy vositalar ortilgan transportlardagi o'q-dorilar va moddiy vositalar zahiralarni yetkazib berishda shaxsiy tarkib jalb etildi.

Barcha harakatlarda qo'shinlar guruhiga o'q-dorilar zahiralarni yetkazib berish ushbu yuqorida ko'rsatilgan ikkita sxemadan biriga muvofiq amalga oshirilgan. Raketa-artilleriya qurol-aslahalari va front orti ta'minoti xizmati boshliqlari texnikalar kalonnada harakatlanishida qo'shinlar guruhlaridan tomonidan qo'lga olingan o'zining yoki boshqa qism va bo'linmalarga tegishli ozod etilgan avtotransport vositalaridan o'z xizmatlari yuzasidan foydalanib xizmatini tashkillashtirgan. Vaziyatlardan kelib chiqib avtotransport vositalar kallonnalarining qo'riqlash va himoyasini ta'minlashda kuchaytirilgan sapiyor bo'linmalari bilan motoo'qchi rotasi yoki motoo'qchi vzvodi tayinlanadi. O'tkazilayotgan harakatni uzluksiz o'q-dorilar bilan ta'minlash uchun doimiy yashash joylarida oldindan yaratilgan yoki har qanday yaqindagi omborlarda yaratilgan o'q-dorilar zahiralariidan kalonnalarga yuklangan.

"Yuqoridan pastga" sxemasiga ko'ra qo'shinlar guruhlarini o'q-dorilar bilan ta'minlash doimiy joylashgan joyda oldindan tayyorlangan transport orqali yetkazib berildi yoki kerakli bo'lganda yangi kalonnalar shakllantirildi. Shuning uchun ushbu sxemaga asosan o'q-dorilarni yetkazib berishda asosan vertolyotlardan foydalanilgana. Omborlardan o'q-dorilarni avtomobil transportida yoki mexanizatsiyalashtirilgan vositalarda vertalyotlargacha yetkazib berib tezkorlik bilan yuklash uchun turli tarkibdagi maxsus guruhlar tuzilar edi.

Rejalashtirilgan harbiy harakatlar uchun o'q-dorilarni yetkazib berish tizimining umumiy sxemasiga asosan qo'shinlar guruhlarining avtonomligini ta'minlashni tashkil etuvchi me'yoriy va qo'shimcha o'q-dorilar zahiralarni eng yaqin ko'chmas omborlardagi yaratishni o'z-aro uyg'unlashtirish edi. Bundan tashqari, har qanday

yaqinda joylashgan harbiy qism va bo‘linma komandirlari jangovar harakatlarda qatnashayotgan qo‘shinlarga qo‘shimcha tasdiq va cheklovlarsiz o‘qdorilar berishlari shart bo‘lgan qoida mavjud edi.

Shunday qilib, har qanday miqyosdagi jangovar harakatlarni ta‘minlash uchun qo‘shinlarning barcha bo‘g‘inlarida avtonom ishlashga qodir bo‘lgan ta‘mirlash va evakuatsiya organlari yaratildi.

Xulosa:

1. Jangovar harakatlarda, jangovar va maxsus texnikalarda ishtirok etadigan ko‘plab eskirgan harbiy texnikalar namunalari yuqori havo haroratida, yuqori changda, tog‘li joylarda, shuningdek, yerning og‘ir iqlim va fizik-geografik sharoitida jangovar vazifalarni bajara olmadi, barcha eskirgan harbiy texnika namunalari modernizatsiya yoki almashtirishni talab qildi.

2. Jangdan oldin va jang vaqtida ko‘p miqdorda raketalar va o‘q-dorilar bo‘linmalarga berilishi kerak edi. Bunday muammolarni hal qilish uchun raketalar va o‘q-dorilar bilan ta‘minlashda vaqtinchalik omborlarni va jangovar harakatlar yaqinida o‘q-dorilarni saqlash uchun ko‘chmas omborlarni yaratishni talab qildi.

3. Jangovar harakatlarni ta‘minlash - har qanday miqyosda, qo‘shinlarning barcha darajalarida avtonom ishlashga qodir bo‘lgan ta‘mirlash va evakuatsiya organlari, shuningdek, harbiy texnika va moddiy vositalarini “yuqoridan-pastga” yetkazib berish tizimi yaratilgan. Qurol-aslaha va harbiy texnikalarni asosiy miqdoriga jiddiy texnik xizmat ko‘rsatish talab qildi. Shu sababli, qurol-aslaha va harbiy texnikalarning asosiy uzal va agregatlarini dala sharoitlarida ekipajlarning kuch va vositalari bilan, shuningdek, ta‘mirlash bo‘linmalarining mutaxassislarni jalb qilgan holda almashtirishni talab qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Армейский сборник, 2011 г. №8
2. Армейский сборник. 2008 г. №6
3. <https://iz.ru/1451129/andrei-frolov/tankovyi-nariad-naskolko-bronetekhnika-effektivna-v-khode-svo>
4. <https://www.1tv.ru/shows/chasovoy/vypuski/bronetekhnika-v-svo-chasovoy-vypusk-ot-21-05-2023>
5. https://ria.ru/tag_bronetekhnika/